

նոնական միակողմանի հրահանգները տա-
պալելով և նոցա փոխարէն նորերն և նը-
պատակաւորներն առաջ բերելով: Այս
ստուգութիւններն, մենք կարծում ենք,
անծանօթ չէին և չեն Արարատի համար,
ուստի և նոր չէ նորա ազգի մէջ իւր
պաշտած սկզբանց հակառակ դործող
խումբ տեսնել և նորա վերայ յարձակել:
Քանից անգամ Հայոց եկեղեցւոյ դէմ
դաւադրութեան խորհուրդ յղացողներ յա-
ռաջ բերած է Արարատ և յարձակուած
է նոցա վերայ կծու խօսքերով ինչպէս
և ներկայ յօդուածումս: Բայց ի՞նչ մէջ
է արդեօք Արարատի տաքապին, ի՞նչ է նո-
րա երեւակայութեան հիւանդութիւնը
գրգռողն: Ըստ մեզ առիթներն ներքին են,
առաւին “գող, սիրտը դող”, կասէ, և բուն
այս կտորում լինելով թաքնութիւնը
ներում ենք մեզ քանի մի ստոյգ երեւ-
ութիւնների թուարկութիւնն, որոնք շարժ-
առիթ են ամեն տեղ և ոչ թէ միայն
կեդրոնի շուրջն, Հայ ժողովրդի արգարացի
պահանջներն, անհրաժեշտ երկպա-
ռակութիւններն և յեղափոխական ձգտ-
ութիւններն: Արարատը ինչպէս կկամենայ
թող բարեհաճի այս ընդհանուր համոզ-
մունքը մասնաւորել օտարութեան վար-
ժապետական խմբի, լրագրական ընկերու-
թեան և օգտակարիք անձանց մէջ. մենք
այս իրաւացի տրտմանքներն ընդհանուր
ժողովրդական կերպարանք և նշանակու-
թիւն ենք ապրել և հասկանում ենք, որ
այդ մեծ ազգութեան զանգուածի մէջ
հոգեւորական էլ կայ, հայրենասէն վարժա-
պետ էլ կայ, խմբագիր էլ կայ, ծառայող
էլ կայ, զեղարուեստ էլ կայ, ուսանող էլ
կայ, վաճառական էլ կայ, արհեստավար էլ
կայ, երկրագործ էլ կայ, միով բանիւ այն
ամենայն պատուաւոր խումբն էլ կան,
որոնք մի ամբողջական ազգութիւն կրկազ-
մեն: Իսկ և դ ու ի թ ա կ ա ն, կ ա խ ա ր -
դական և մ ո գ ա կ ա ն ը ն կ ե թ ու -
թ ի լ ւ ն ե թ ն ու ր պէտք է կազմուին հո-
գեւոր վարչութեան հաճութեամբ դիմա-
յակ մարդկանց ձեռքը:

Տարեւոր ժամանակներ են, որ հեռավոր
և մերձակա ազգայնոց ականջին ամենու-
րեք հասնում են միշտ անաստօթ տեղե-
կութիւններ իբր թէ 1. անարժան հոգե-
ւորականների ձեռնադրութիւններն հոգե-
ւոր վարչութեան միակ մենավաճառու-
թիւնն է եղած, հակառակ հայաստանայաց
եկեղեցւոյ ընտրողական կանոնաց և ժողո-
վրդեան բարձրագոյն պահանջներին. 2.
հաս ու չհասութիւններն ոչ Աստուածա-
շունչ Սուրբ կրօն է ոչ Հայրապետադիւր
կանոններով են չափուում, այլ արծաթի

կանգունով. 3. ապաշխարութիւնը արդա-
րոց է յատկանում և ոչ մեղաւորաց՝ որոց
պէտք է. 4. վերջին օժման խորհուրդն, ո-
րի վերայ արժան է համարուում հանդէ-
սով է կատարուում, իսկ որոց ոչ, լուին,
անշուք և յակամայս, և այդ արժանիքը
միշտ անձնական հակակրօնական տեսակե-
տէն է չափուում. 5. եկեղեցւոյ արարողա-
կան ծէսերի մէջ նորօրինակ բնահաճ փո-
փոխութիւններ են մտնում. 6. էջմիածնի
միաբանութիւնը ոչ մի նշանակութիւն
չունենալէն ի զատ հակառակ ժողովրդեան
յոյսերին Հաւովմայ ժողովի նման շարունակ
գերագոյն վարչութեան աստուածական պա-
տիւ և տիրոջ տալով հանած է նորան
իւր տարակուսանքէն անտալ լինելու մա-
տին. 7. Սուրբ էջմիածնի գանձային մա-
տակարարութեան մէջ ձեռնածուի գերեր
են խաղաղութիւն. 8. Աթոռոյ կայուածների
կառավարութիւնը նոյն իսկ Սուրբ տաճարի
հացով պարարտողների շահուց առարկայ
է եղած. 9. ամբողջ միաբանութեան տա-
րեկան ամենատեսակ ծախքը չի հաւասար-
վում վեհարանի ծախքին. 10. տպարանի
արդիւնքը և ծախքն անլուծելի առեղծուած
է համարուած, որոյ դրոշմը, ասում են,
մէկ մանուկի ձեռք է գտնուում. 11. ձեռնա-
րանի, պահարանի շինութեան և վանքի
տարեկան հաշիւներն անթափանցիկ դադո-
ւիք են. 12. ընդունակ աշակերտաց առանց
պատճառի բաժակութեան տնտեսութիւն են
գործած և բ ա թ ա կ ա ն վարժապետի
պահպանութիւնն ստիպողական. 13. գան-
ձարանից դուրս եկած ի պարզեւի մասին
ծանրագին 15 մատանիներ, թանկագին
խաւ, ժամացոյցներ, որոնք էջմիածնի ա-
րօտատեղիների վէճի բաղդն պէտք էին
վաճել, ոչինչ չհոգալով երկուստեք միաս-
նեղան, արձաթեղեցւոյ ձուլիլը և վաճա-
ռուիլը թուաբանական ճշտութեան չը
յանձնուեցան. 14. անգործ Առաջնորդները
վիճակի եկեղեցիների բեռը գործան և
ցմահ պահպանութեան կրկնաճ հասոյթնե-
րով. 15. ամեն թեմական և յաջորդական
տեղեւորում կան հարազատ դործարարու-
նեք գերագոյն վարչութեան շահերն պաշտ-
պանելու և պարզութեան բաժանելու համար.
16. հուշակաւոր վանքերն բաղաւախիքի և
օգտածարաւ անձինքներու սեպհականու-
թիւն եղած են իւրեանց նշանաւոր եկամուտ-
ներով. 17. բանագէտ և ուղղութեան տեք
բարձրաստիճան հոգեւորականք ազգի նուի-
րանօք և արեւմտի յառաջ գալով փոխա-
նակ պիտոյանալու նորա կարեացն որևէ
ծառայութիւնով քաջարական են եղած
խրթին անապատներու խորշներ, ըստ ո-

րում կոյր դործիք լինիլ չէին կարող. 18.
ճաճկաստանէն առանց տեղական վարչու-
թեան վկայականի և ընտրութեան էջմի-
ածնին հասած բարձրաստուած վարդապետ-
ների եպիսկոպոս դառնալն Աթոռոյ միա-
բան անուամբ տնտեսութիւն է դարձած.
19. քանի մի վիճակների եկեղեցեաց զբա-
մաղուին առանց ժողովրդական հաւա-
նութեան ձեռնարանի անուամբ կիսվում է.
մասնաւոր անձանց զարդաների և եկեղե-
ցեաց համար կտակով թողած դրամներն
իւրտ բաժին հանելէն յետոյ ժառանգաց
են տրուում. 20. ընդհանուր վիճակային
արդիւնքներից ազգային հոգեւոր ուսում-
նարաններն բաժին հանելն արդար իրա-
ւունքից դուրս է ձանաչում. և այլ այս-
պիսի շատ եղեկութիւններ հնչում են հայ
ժողովրդեան լսելիքներին և երբեմն եր-
բեմն լրագրիներով պահանջվում են այս
տարածաշրջանի մասին բաւարար պա-
տակարանութիւն, դրամականաց հաշ-
ուեւորութիւն, որք անլուր մնալով յա-
ռաջացնում են երկպառակութեան և յե-
ղափոխութեան արհաւիրքներ:

Երբեք մեզ հաւատալ, որ վե-
րոյդրեւել եղելութիւնների թուարկութիւնը
կարող էին Արարատին համոզել ազգա-
յնոց մէջ երկպառակութեան և յեղափո-
խութեան լինելու մասին և նորանց առիթ-
ներին: Եթէ Կեանքային Գրեթոր վարդապե-
տի 1628 թիւին Լեհաստանի Կամեկից
քաղաք զննացած ժամանակ Ռուբիկոս նոր-
ընծայի թերտ քառասունքով պատա-
րազելը Նիկոլ Եպիսկոպոսի հրամանաւ բա-
ւական եղաւ այնքան երկպառակութիւն-
ներ յարուցանել Հայ ժողովրդի մէջ, զոր
նկարագրում է ինքն Արարատն, ապա
ի՞նչու պէտք է յեղափոխութեան խրտուսն
չծագել ազգութեան անդամոց սրտերի և
մտքերի մէջ հոգեւոր վարչութեան այսպիսի
նորածն ինքնահաճութիւններով: Այս շատ
բնական բան է և կանոնաւոր հետեւանք
նախնիքների, միայն անբնական և զար-
մանալու մօտատեսութիւն է Արարատի
վարժութիւնը լրագրող ձեռքին ինչու ո-
րոնելու յեղափոխութեան շարժառիթներն
է նոր մէկ եղիսս ձևանալով Հայ ե-
կեղեցւոյն համար, պարծենալ և աշխա-
տել անանակաւոր հնարներով վարչութեան
անկանոն արարածներն իբրեւ փրկարար
դիւր ընդունել տալ ժողովրդեան առանց
սորա ընտրողական ձանաչութեան ծանօթ
լինելու կամ հաւատալու:

Ահաւասիկ այսպիսի դործողութեանց
պատճառաւ միշտ “ցաւալի և կարեկցու-
թեան արժանի է եկեղեցւոյ վիճակն”, և
առանց հոգեւոր իշխանութեան օրինաւոր
կարգաւորութիւնների խնդիր և խնդա-

թիւրեւ, համարձակել և ասել, սրտամաշ
ճիւղը և դառնութիւնը կծանրանայ ազ-
գասէր սրտերու վերայ, վստահոյց համոզուած
է ժողովուրդն ձանաչել իւր բարեկամն և
թշնամին չի խարոյկ բնաւին սովորական
ստակասութեան և զորան հրատարակու-
թիւնէ. զգուշացած է ծախալ, խորհալ
և ներկուած մարդիկներ և մեծ յարգիք
է ընծայում այն աշխարհ անձինքներուն,
որոնք վտանգին մերձակորթութիւնը առաւ
Արարատը. Աստուծոյ, խղճի և ազգու-
թեան շահին հանդէս, զրգուիչ և սուր
խօսքերով ծանուցանում են և զնստու-
րում են առիթով ատել մնասապարտները,
պտաւաբոյժները, հայաղղութեան բարոյա-
կան և նիւթական շահուց անբուն ցեղերը:

Այդպիսիք, թէ և հակառակ ամեն կարգ
ու կանոնի յետին վիճակից առաջնութեան
բարձի հասած, կման իբրեւ արձան յի-
շատալի և նախատիք իւրեանց դաստիա-
րակներին, իսկ արժանաւորներն միշտ խա-
խուսուած են ի ցաւ սրտի անարժանեւ-
րուն, որոնք պատիւն և յարգանք բռնի
կշանկան ստանալ համազգայիններէն: Այս-
պէս ահա, եթէ ժողովուրդն միջամտէ իւր
ներքին հոգեւորական գործերին, առաջին
գործն պէտք է լինի այդին անհարազատ
մշակների ձեռքից կորել և տալ այնպի-
սիներն, որոնք իւր ժամանակին արդիւնք
ցոյց կտան:

Յ. Տ. Ս.

ՅԱՐԳՈՅ ԽԱԳԻՐ

Ներկայ պատերազմի կամուրջը լինելով
մասամբ և Հայաստանը— եմբարկում է
նա նկարագրութեանց այլ և այլ լրա-
գրիւն: Արեւմտեան Եւրոպայի լրագրիները
Հայերին ներկայացնում են, ընդունալով,
հաւատարիմ, աշխատասէր և արդիւնա-
բերող ազգ. նոցա համարում են միայնակ
ազգը արեւելքում մահմետական ազգերի
մէջ լուսաւորութիւն տարածելու համար:
Հայերի մասին խօսեցին և խօսում են և
Ռուս լրագրիները: Վերջին անգամ Вестник.
Харков, պատկերապարզ շարաթագրի 436
համարում “Հայաստան”, վերագրով մի
յօդուած դուրս եկաւ, որը ուղարկել է
ինձ իմ բարեկամներից միւրը և պարտք է
գրել ջրեւ նորա Հայուհիների համար
յայտնած սխալ կարծիքները: Սա ևս թող-
նելով մեր բանասէրներին պատասխանը
այն տողերի, ուր հղեցանք խօսում է
Հայոց պատմութեան իսկ յետոյ Հայերի
բարոյական և մտաւորական կողմերի վերայ
է այս ու այն ձանապարհորդի կցկտուր

սած է. “Հայ լուսաւորական եկեղեցիների կալ-
ուածների մասնաւոր կառավարութիւնը կախ-
ուած է անընդմիջական ամենայն եկեղեցւոյ
մօտ կարգուած երեցփոխանից: Եկեղեցական
կայքը ամբողջութեամբ վրայ հսկելը, եկեղեցւոյն
եկամտանքները կառավարելը, այդ գործոց վե-
րաբերութեամբ պէտք է եղած դատարաններում
ման դալը, եկեղեցական շինութիւնների շինելն
և կարկանդակն, նրանց վարձու տալն և բոլոր
այսպիսի բաները մօտնում են երեցփոխանի
պարտաւորութեան չքանի մէջ. նա գործում է
առ հասարակ որպէս հաւատարմատար ժողո-
վրդեան կողմից: Մի և նոյն հատորի 1023
յօդուածումը ասած է նոյնպէս, եկեղեցական
դրամաւորները պէտք է շահեցողութեան տըր-
ուին տեղութիւնական կամ հասարակական պան-
քանեւում, այդպիսի դուռները մասնաւոր
անձանց ձեռք տալը, եթէ որ այդ գործողու-
թիւնը եկեղեցւոյն համար օգտակար համարուի
է այդպէսով տրուած փողը ապահոված լինի
անվտանգ դրամականով, թողարկուում է մի-
միայն վիճակաւոր Առաջնորդի թղտուութեամբ
և նորա պատասխանատուութեան տակ: Իսկ
1874 թուականում վիճակային կոնսիստորիայի
ձեռամբ գրեցականների հետ կապուած, Ասալ-
ցոյն եկեղեցւոյն գրեւորի կապաւորութեան
անմիջ զաշնագրի ութերորդ պարբերութե-
նում ասուած է. “զատարկական կապաւորման
յիշեալ կալուածոց կապաւորու հաւատարմա-
տաւրն պարտ են հատուցանել երկու նուազս
ի տարին ի սկիզբն մայիս և նոյեմբեր ամսոց,
զայնոսկի դրաման պարտ են հատուցանել նո-
սած է. “Հայ լուսաւորական եկեղեցիների կալ-
ուածների մասնաւոր կառավարութիւնը կախ-
ուած է անընդմիջական ամենայն եկեղեցւոյ
մօտ կարգուած երեցփոխանից: Եկեղեցական
կայքը ամբողջութեամբ վրայ հսկելը, եկեղեցւոյն
եկամտանքները կառավարելը, այդ գործոց վե-
րաբերութեամբ պէտք է եղած դատարաններում
ման դալը, եկեղեցական շինութիւնների շինելն
և կարկանդակն, նրանց վարձու տալն և բոլոր
այսպիսի բաները մօտնում են երեցփոխանի
պարտաւորութեան չքանի մէջ. նա գործում է
առ հասարակ որպէս հաւատարմատար ժողո-
վրդեան կողմից: Մի և նոյն հատորի 1023
յօդուածումը ասած է նոյնպէս, եկեղեցական
դրամաւորները պէտք է շահեցողութեան տըր-
ուին տեղութիւնական կամ հասարակական պան-
քանեւում, այդպիսի դուռները մասնաւոր
անձանց ձեռք տալը, եթէ որ այդ գործողու-
թիւնը եկեղեցւոյն համար օգտակար համարուի
է այդպէսով տրուած փողը ապահոված լինի
անվտանգ դրամականով, թողարկուում է մի-
միայն վիճակաւոր Առաջնորդի թղտուութեամբ
և նորա պատասխանատուութեան տակ: Իսկ
1874 թուականում վիճակային կոնսիստորիայի
ձեռամբ գրեցականների հետ կապուած, Ասալ-
ցոյն եկեղեցւոյն գրեւորի կապաւորութեան
անմիջ զաշնագրի ութերորդ պարբերութե-
նում ասուած է. “զատարկական կապաւորման
յիշեալ կալուածոց կապաւորու հաւատարմա-
տաւրն պարտ են հատուցանել երկու նուազս
ի տարին ի սկիզբն մայիս և նոյեմբեր ամսոց,
զայնոսկի դրաման պարտ են հատուցանել նո-

խօսքերով Հայերին շահամոլ, ցածրահո-
ղի և շրէսներ է անուանում, աւելացնե-
լով իւր կողմից թէ այս բոլորը ի հարկէ
չափազանց են— ևս կկամենայի պատաս-
խանել միայն այն խօսքերին, որով հեղե-
նալը Հայուհիների պատիւն է շօշափում:
Ահա այն կտորը. “Հայուհիները ծ ոյլ են,
ծ ա թ ա կ չ են, ո ո ռ ա զ ու ռ ի են բ ո -
ւ ո թ ո լ ի ն լ ու ս ա ո թ ո լ ի ն լ ու ի ց .
նոցա զուարճութիւններն են թուրքերէն
երբեր երգել (իրանցը չունին), աւերակ ե-
կեղեցիների շուրջը պտտել, հարս ու փե-
սայ ընտրել, զուրմա լսել”:

Ճշմարտութիւն է, որ մի ազգի վերայ
դատողութիւն անելիս հարկաւոր է պատ-
կառել զիր բանել, հարկաւոր է ձանա-
չել, ուսումնասիրել այդ ազգը, հարկաւոր
է ի նկատի ունենալ նորա քաղաքական
վիճակը, հանդամանքներն, որպէս զի իրո-
յութեւնը պարզուի և հետեւանքը պատ-
ձառի հետ կապուի, Մասնաւոր երկայնը
ընդհանուրին վերաբերել նշանակում է
կամ տրէտ լինիլ կամ նեղաւոր մտքով
գրել: Եթէ մասնաւոր մարդկանց շահաւոր-
ական գործերից ամբողջ ազգերին շահա-
մոլ և ցածրահոգի անուանելը, այն ժա-
մանակ Հայերը այդ կողմից շատ պարզեւոր
դուրս կգան. որովհետեւ ամեն ազգի մէջ
կան խաղաղ և շահաւոր ժողովրդի մարդիկ: Նոյն
ինքն պ. Նիսենկովը ուրեմն իւր բոլոր ազգին
խաղաղ և պիտի անուանել տեսնելով վերջին
տարիներում բանկերի սնանկանալը, դի-
տաւորութեամբ արած հրդէհներն (Օվսե-
անիկով), որոնք հազարաւոր ընտանիքներ
զոհ զնացին մասնաւորի պատճառով: Այս-
պիսի մասնաւոր երեւոյթիւնը ամեն ազգի
մէջ կան և աւելի մեծ ձեռք, քան Հա-
սիկի մէջ. բայց թողնենք այդ և դառ-
նանք Հայուհիներին արած անխարկութեանց

Ա. Հայուհիները ծ ոյլ են, ասում է
պ. Նիսենկովը: Ծոյլ ասելով ի հարկէ նա
գիւում է նորանց վերայ և այն բոլոր ծանր
հետեւանքներն, որոնք ձուլութիւնից են
յուրաջ գալիս: Եթէ պ. յօդուածագիրը
խմանար իւր պատքըրը այսինքն եթէ նա
ուսումնասիրէր Հայուհիների կեանքը, այն
ժամանակ, անտարակոյս, նա պէտք է օրի-
նակներ համարեր Հայուհիների աշխատա-
սիրութիւնը շատ ազգերի համար:

Եւ իրաւել, ի՞նչ ենք տեսնում Հայու-
հիներին կեանքի մէջ. միջնորդ. օտարները
մի քանի կանանց ժամանակ կորցնում են
վարձիւով կ ա թ ի լ ի ց ա, բ ո ն ն ա,
Գ ո թ ի չ ն ա յ ա, Կ ու խ ա թ ա լ ա յ
Ս լ ու ժ ա ն կ ա յ և այլն. այն բոլորի գոր-
ծը կատարում է մէկ մեկակ Հայ կինը.
միջնորդ. օտարները կեանքի մէջ նիւթա-
կան թիւթ և նեղութիւնից թլանում են հո-

քա կոնսիստորիա հանդերձ ծախքը փոշոյայի
վստն առաքման նոյնիս ըստ պատկանելոյն յԱ-
խալցիս և ստանալ կոնսիստորիայէն դապա-
նովալիս: Բայց ինչպէս ընթերցող տեսնում է թէ օ-
րէնքի և թէ զաշնագրի պահանջ կոնսիստո-
րիայի կողմից կատարուած չէ: Մենք շատ զոհ
կլինէինք, եթէ որ Ախալցիոյ եկեղեցւոյն փո-
ղորը եթէ երեցփոխանին ձեռքը ամբողջապէս
չին հասել, զէթ լաւ տեղ պահպանուէին, զէթ
այս և այն տեղը չարուէին և զէթ ժողովուրդը
գիտնար նրանց ուր և ինչ բաների համար
գործածելու: Ժողովրդեան այդ խնդրին հոգեւոր
կառավարութեան միջոցաւ մի այսպիսի պա-
տասխան տուց երեցփոխանին Սրբազան Աս-
ղիւնանը, իւր Ախալցիայից Թիֆլիզ մեկնելից
2 օր առաջ, թէպէտ այդ պատասխանը, ինչ-
պէս թողիք երևում է, Սրբազան Առաջնորդից
Ասղիւնանց վաղուց է ստացած եղել, բայց
իւր մօտ պահել է և ի վերջոյ հոգեւոր կառա-
վարութեան պատուիրելի որ իւր գնալից յետոյ
յայտնեն երեցփոխանին և նրա միջոցաւ ժողո-
վրդին: Այդ պատասխանում մէջ ի միջի այ-
լոց ասած է թիւ կողմանէ իւրից (այսինքն Սրբ-
ազան Առաջնորդին) չիք ինչ արդէք կամ
ղոժարութիւն կոչելու կանխաւ յաճողախոսու-
այ ուսումնարանացն (Ախալցիոյ) զմի կամ
զերկու անձին, իսկ առ այն թէ այսուհետեւ
զաշնագրի կապաւորութեան լիցի յանուն ե-
րեցփոխանին այնորիկ և թէ կապաւորութեան
հասցեն անպատճառ ի ձեռս նոյն երեցփոխա-

հայիւներն մինչև այսօր չուղարկուեցան այլ նա
և մինչև այսօր երեսի վրայ և մի և նոյն ան-
չարժ վիճակի մէջ մնացին այն խորհրդագրերը,
որոնք զարթեցրած էին համաստական վեճ-
ազարում և որոնց ջրբերել և կատարելը այն-
քան հարկաւոր և օգտակար էր Ախալցիայ եկե-
ղեցւոյն և ուսումնարանաց համար: Ներողու-
թիւն, սխալեցանք, այդ հարցերից միմիայն մինը
այսինքն ուսուցչաց բաւականութիւն տալն ու-
ղարկութեան առնուեցաւ և կիսով չափ հոգա-
ցուեցաւ, կիսով չափ ենք ասում, որովհետեւ
կոնսիստորիայն պատգամաւորների հետ 1000
և մի քանի օրից փօշոյայի 400 ու ընդ
ամենը 1400 ու թէպէտ ուղարկելը հոգաբար-
ձութեանը, բայց այսօր արձանալ հոգաբարձու-
թեան չնքին 100 ու պարտք կայ, մասնաւոր
անձինքներից փոխարինաբար առնուած և թէ-
պէտ ապրիլի ամսին ևս անցած է, բայց ու-
սուցիչները դեռ ևս չեն ստացել իրանց չիք
ամսականը, որովհետեւ կոնսիստորիան փող չի
ուղարկում, իսկ հոգաբարձութիւնը նոր ի նո-
րոյ պարտքի տակ մտնելու սխալ չէ անում, իսկ
ուսուցիչների դրութիւնը անտանելի է, իհարկէ
եթէ ուղարկութեան առնենք ներկայ պատե-
րազմական հանգամանքներն: Այդ մասին ապ-
րիլի 10-ին կարապետեան ուսումնարանում
կայացել է, ասում են, պ. պ. հոգաբարձուե-
րից և ուսուցիչներից խառն ժողով և իբրեւ այդ
ժողովին հետեւանք հոգաբարձութեանը կրկին
խնդրամատոց է եղել Սրբազան թեմակալ Ա-
ռաջնորդին և պ. թեմական վերատեսչին միջ-
նորդելով փող ուղարկել, բայց մինչև այսօր չը

կայ և այդ խնդրոց պատասխան:
Այս ամենայն հանգամանքները, ասում ենք,
տեսնելով Ախալցիայի ժողովրդականը մարտի
13-ին կրկին մի ժողով կազմեցին, ուր և հրա-
րեցին Առաջնորդական փոխանորդ գերապատիւ
Գրեթոր Արեւիկոպոսին Սաղինանց խնդրե-
լով նրանից, բարեհաճել տեղեկութիւն տալ այն
հարցերի մասին, որոնք, ըստ աստութեան Սրբ-
ազան Առաջնորդին, իրան արդէն յայտնուած
է եղել կոնսիստորիայի կողմից ժողովրդեան
յայտնելու համար: Սրբազան Սաղինանը
յայտնեց թէ ինչ տնօ

գեպտն է բարդապէս հայ կնիւր շատ տեղ-
իւր մասերի ծայրերը բշտնցնելով աշխա-
տում է անխնայ գիշեր ու ցերեկ,
պահպանում իրան և իւր որդիքը խնայ
բարոյական դրութեան մէջ. հայ կնիւր
գիւղում՝ օգնում է հնձի ժամանակ պատ-
րաստում է կաթին բոլոր արտադրութիւն-
ները. հայ կնիւր կարում է, լուսնում է,
հիւում է, այս բոլոր գործերը կատարելով
գետ չափազանցութիւն է և անուժ աշ-
խատարութեան մէջ. կարելի է ուրեմն
թերեւս Հայուհիներին ծոյլ անուանել:

Բ. Եթէ պ. Նիսենկովը ծանօթ լինէր
Հայուհիներին վերեւ ցոյց տուած աշխատա-
սէր կեանքին, այն ժամանակ նորան խորթ
կնիւրը դառնալու և զաւաճելու և կոչելու
լըրդ է անել, որ սա մի յանցանք է. գու-
ցէ պ. յոգնածաղիլը ճաշակաւորութեան
կեանքի է նկատել. Հայուհիներին: Ես
այն է, որ Հայուհիները իրենց բոլոր
ժամանակը նուիրած լինելով ընտանեկան
գործերին, չունին առանձին ժամանակ
շարժականութեան և ծարափութեան մէջ
ևս վարժվում, որ հաւանքի լինին պ. Նիս-
ենկովին:

Գ. Ինչ որ կերպարների Հայուհիների
լուսաւորութեանը դուր լինում, ապա
պէտք է ասել, որ պ. Նիսենկովը դուր-
անով աւելի Հաստատում է իւր անգիտու-
թիւնը Հայերի կեանքի վերաբերութեամբ:

Եթէ 10—14 տարի ստանից առաջ
այսպիսի մի կարծիք յայտնվէր, կարելի է
գետ էլ յարմար երևէր, բայց այս վերջին
տասը տարուայ ընթացքում երբ մինչև
անգամ գիւղերում մեծ սիրով Հայուհի-
ները սկսեցին խմբով դպրոցները, սոցա
բացվելուս պէս, երբ Հայուհիները այժմ
աւելի մեծ քաջ արին վարժուհի և դե-
րասնուհի գործերին մասնակցելով, այ-
ժմ այդպիսի կարծիք միայն անգիտու-
թիւնից կարող է յառաջանալ: Սորա հետ
պէտք է նկատել, որ եթէ մեր գիւղերում
և քաղաքներում վարժուց բացվէին հայ
օրիորդական դպրոցներ, այն ժամանակ Հա-
յուհիները կըթուրթիւն ևս վարժուց կը-
նէր սկսուած: Ռուս օրիորդական ուսում-
նարաններ բացվելուս պէս Հայուհիների
թիւը պահուս է եղել նոցա մէջ: Եւ այ-
ժմ ահագին պահանջ կայ ուսման, բայց
հայ օրիորդական դպրոցների թիւը շատ
նոսաւ է այդ մեծ պահանջին բաւակա-
նութիւն տալու:

Դ. Վերջին նկատութեան առիթով
պէտք է ասել, որ դա ընդհանուր հայու-
հիների տիպ է կարող լինել և. հայու-
հիների թուրքերէն (ոչ ամեն տեղ) եր-
գելը ապացոյց է, որ հայերը իրանց ազ-
գային երգերը չունին: Ծայտնի է, որ եւ-

րոպայում ծրաներէն լեզուն խոսակցական
լեզու է շատ շրջաններում և նոյն իսկ
Ռուսները մեծ սիրով խոսում են ծրան-
ներէն. ուրեմն պ. Նիսենկովը տրամաբա-
նութեամբ պէտք է ասէր, որ այդ ազ-
գիւրը իրանց անպահանջ լեզուն չունին
բայց քաւ լըրի մեզ այդ տեսակ եղբակա-
ցութեան գալ, քանի դիտել, որ ծրան-
ներէնը աւելի հեշտ, քաղցր և գրաւիչ
լինելով գրաւում է շատերին այդ լեզուով
խօսելու: Այսպէս ևս թուրքերէնակ հայե-
րի մէջ թուրքերէնը իրեն տիրապետող
ազգի լեզու աւելի գործածական է (ոչ ա-
մեն տեղ ի հարկէ):

Այս նկատողութիւններով վերջացում
ենք այս յօդուածը, խորհուրդ տալով
պ. Նիսենկովին, որ լաւ և հանգիստ ընդ-
տով ուսումնասիրէր այն ազգի պատմու-
թիւնը, որի վերայ կամեւում էր անխորհ
գցել և այդպէս հեշտութեամբ վճիռներ
չտար մի ամբողջ իրան անձանօթ ազգի
մասին:

Օր. եղ. Ալեխանեան

ԳԱՆՁԱԿ.

(Թղթագրութեան «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»)

Լրագիր

Ձեր լրագրի № 19 Գանձակից պ. ե-
րեք աստղ ստորագրութեամբ նամակի զըզ-
րոյցայ հաշուի վերաբերութեամբ մանք, քա-
նի որ թերութիւնները չէ բացատրուած
այլ լոկ թերութիւններ և այլ այսպիսի
բառերով է արտասանած, հոգաբարձու-
թեան կողմից արժանացաւ և կարծաւա-
նայ անուշադրութեան, հոգաբարձութիւնը
չէ հրաժարելու և երբեք չէ հրաժարուել
հաշիւ տալուց, ցանկացողներին միշտ հա-
շիւ է տուել և պատրաստ է տալու Բայց
որովհետեւ պ. նամակագիրը բայց հաշիւը
խօսում է և իրաւանց վերայ, աւելով հո-
գաբարձութիւնը նոր է մոմտում իրա-
ւունքների վերայ և անկեղծներում իրանց
իրաւանց սահմանից վեր գուշակութիւն
ներ անում, որից որպէս թէ եւ մերեւա-
յարտ իրաւունք տաւալով խորտակելով
խօսել եմ պ. նկատողութեանցի հետ, ա-
ւելորդ չեմ համարում մէկ երկու խօսք
ասել: Երբ պաշտօնակատարների իրաւունք-
ները պարզուած են յայտնի կանոններով,
ևս կարծում եմ աւելորդ է մանաւանդ
ժամանակի կորուստ դրա վերայ երկար
մտածելը և վիճելը. եթէ պ. նամակագիրը
կարող է զբաղու լեզուով գրուածները
հասկանալ, խնդրեմ թող ներողութիւն
յանձն առնու և բառ առ բառ մոմտա-

տարել և դրանով կարծում ենք, նա վրաւո-
րած չէր լինի ոչ Սինդի և ոչ իսկ Վեհափառ
հոր իրաւունքները, մանաւանդ որ Այսպիսի
մէջ հրապարակաւ խոստացած էր ժողովրդեան
կարապետեան ուսումնարանի զաւթում իւր
Այսպիսի եղած ժամանակում, բայց նա կամ
չէ ուղիւ ժողովրդեան ձայնը այս անգամ ևս
լսել և կամ որ աւելի հաւանական է, Նորին
Բարձր Սրբապետութիւնը իրանի չէր կարող ա-
ռանց Սինդին և Վեհափառին վերադարձնել
Այսպիսի եկեղեցւոյն իւրեան փողոցը:

—Հասկա օրէնքը, հասկա դաշնագիրը:
—Ե՛հ, ընթերցող, դուք էլ բանք ևս հար-
ցնում, միթէ չգիտես որ 1) օրէնք ի ձեռն ա-
ռաւ՝նորդաց են 2) որ մարդիկ կարող են եր-
բեմն և արտաքույն օրինաց առանձին հրահանգ-
ներ ստանալ իրանց մեծամորներով, 3) կարող
են լինել մարդիկ, որոնք աւելի յօժարում են
ձառապել այս և այն անհատի կամքին քան
համարութեանը 4) կարող են լինել պատշաճա-
տարներ, որոնք չեն կամեւում կամ չեն կա-
րողներում գիտութեամբ թէ անգիտութեամբ,
նպատակաւ թէ առանց նպատակի, այդ այլ
հայց է, վայելի իրան արուած իրաւունք-
ները և արտօնութիւնները և վերջապէս 5) կա-
րող են լինել մարդիկ, որոնք ամաւալական ա-
ռածի ասածի նման հզուուրը թու լիզիդ են
կախում, իսկ չօժաղը իրանց ձեռքն առնում:
Այսպիսի ժողովրդականը կամեւալով մինչև
վերջը ձեռքից չթողու խոսնութիւնը, լուռ ու
մունջ պատում են թէ ինչ հետեւանք պիտի
առնենայ Սրբապետ Առաջնորդի միջնորդութիւնը

լով կարգայ Արարատ ամառի 1873 թ.
գեղեկների տեղում տպագրած կանոն-
ները և 1876 թ. Սուրբ Եփրեմիւմ
տպագրած «Կանոնք ծխական դպրոցաց»,
անուամբ տեսարկը թեմական վերատեսչաց
և նոցա օգնականաց իրաւանց վերաբեր-
մամբ, որոնք իրեն ուղղորդ կարող են
պարտի տարախուսանացը լուծում տալ:
Իսկ ինչ մնում է իմ խորտակելով խօսե-
լոյն դա շատ պարզ բան է, երբ երկու
անձն խօսում են իրար հետ, եթէ նոցա-
նից մէկը խօսում է խորտակելով կնչ-
նակի գործողով տալիս է միւսին իրաւունք
նոյն չափով պատասխանել իրեն, նա մա-
նաւանդ որ խօսակցութիւնը երկու էին իմ
և նկատողութեանցի մէջ մասնաւորապէս:

Պ. նամակագիրը խօսելով պ. նկատու-
պետեանցի մասւր զարգացման վերայ, բն-
անգամ օգտուած մեր դպրոցների համար
ղեկավար և գործունայ ընդունելուց յե-
տոյ նրան, խորհուրդ է տալի մեզ թո-
ղու բոլոր անձնակցութիւնը և այլն: Ոչ
ես և ոչ հոգաբարձութիւնը մեր իրա-
ւունքից դուրս երբեք ցայժմ պ. նկատ-
կողութեանցի ղեկավարութեան դէմ չենք
խօսեցած և մեր կողմից չունենք ոչ մի
անձնակցութիւն նորա հետ, բայց թէ
պարտը ինչ տեղից է երազում այդ չը
գիտեմ: Պարտին այսքանը կասեմ որ ա-
մեն մի մասւր զարգացմամբ անձն իրաւ
է կարող է լինել և գործունայ ու օգ-
տուած, միայն հաւանական է ասել, որ
մանաւանդ ամեն մի մանաւանդ իւր մաս-
նակցութեան պաշտօնում կարող է ա-
ւելի օգտուած ղեկավար լինել և ոչ ընդ-
հանրապէս:

Հոգաբարձու Գ. քահանայ
Բարաքեխանց:

ԲԱԳՈՒ

(Թղթագրութեան «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»)

Լրագիր

Բազուն Հայոց Մարդասիրական ընկե-
րութիւնը մայիսի 22-ին տունց իրա հիմն-
ութեան մասին խօսելու և տարեկան անդա-
մուհիների գործեցանք Ահա նոցա մեծարե-
լի անուններն և նոցա մարդկութեան և
մարդասիրութեան զգացմունքները մէջ տա-
նող սիրով նուշները:

Նոյն ժամանակ հանդէսը—պատարագի և
կայսեր բարօրութեան համար զոհացողա-
կան մարդկանց, ի հարկէ, կատարուց ե-
կեղեցում, ուր արծ. խորհրդական
Ստեփաննէն պատարագից յետ խօսեց մի
կեղեցական և վառ քարոզ, մի առ մի բա-
նուցի և զանազան կարծիքներով խօսեց
մեր լինի խնդրայ առթիւ...
Մենք չենք կարող գուշակել, թէ ինչ պատա-
խան կուտան Եփրեմիւմ Սինդին և Վեհափառ
կաթողիկոսը ժողովրդեան խնդրանցը, չենք
կարող նմանապէս գուշակել թէ ինչ կարող է
ստանալ և կանչ և խաղաղութիւնը հասարակութիւնը
եթէ որ այս անգամ ևս նրա խնդրելը մը-
ժուր, բայց մենք ի բոլոր սրտէ ցանկանում
ենք, որ այսպիսի զեպքերում արդարութիւնը,
Տրուութեան օրէնքը և հայկական եկեղեցւոյ
ժողովրդական ոգին և իրաւունքները չըռա-
բարկին, այլ ամենքին արու իրան և ազ-
գայնով ցանկալի խաղաղութիւնը և փոխադարձ
սէրը, պարզութիւնը, յարգանքն ու պատիւը
Թաղապետը Այսպիսի հայ հասարակութեան և
նրա հոգեւոր Սրբապետ հարց մէջ, Նիսենկովը
որ ժողովուրդը անգիտակցաբար և ուրիշներ
զորմար է գործում, գրում, խօսում շատ միայ
կարծիք է, կարծել որ նրա քերթն ընդունելով
տալով նրան հաղապարտութեան և խնդրանք-
տութեան մէջ կայանք, ամաւալ միտք է, աշխա-
տել հաղապարտ, շարաքեր, վաստի միմի կամ
մի քանիսին, որոնք աշխատում են գործ տես-
նել հասարակութեան մէջ մի հոգեւորական-
ները համար անպատշաճ, ընդ միմի և անպա-
տակ գործ է. եթէ կարծում էք, որ այսպիսի
զեպքերում կայ մի յանցաւոր, բոլորովին հա-
մողում և կողմ, որ այդ յանցաւորը, եթէ մի-
միայն յանցաւոր է նա, ժամանակն է, անա-
չառ և խիստ ժամանակն է. երկուսից մինը
կամ հաշտուեցէ և յարմարեցէ ժամանակի

ցատկերով Մարդասիրական ընկերութեան
վէճ և բարձր նշանակութիւնը, նորա ու-
րախտութիւնը երեւոյթները և փառաւոր ա-
պագան: Այսպիսի մարդասիրական զգաց-
մունքները մէջ հայր սուրբը հրաւիրեց և
Հայ տիկնիկների ուշադրութիւնը, որն և ի
զուր չանցաւ, ինչպէս ընթերցողը կտեսնի
նամակի վերջում:

Միւս հանդէսը, որ «Ազգային», անուն
ենք տալի, կատարվեց գրում: Երկու
վարժարանի բալը քարոզից ծածկուած էր
արկեստական երկնքով, իսկ գետինը—կա-
նաչ— կարմիր մահուտով: Բալի մի կող-
մում նստած էին այցելու տիկնիկներ և օ-
րիորդներ, իսկ միւս կողմում՝ Բնիկներ
թեան անդամները, երկուսն վարժարաննե-
րի շոգաբարձուներ և այլ բազմաթիւ այ-
ցելու տղամարդիկ և մանուկներ: Սոցա մէջ
տեղ կենդանացած էին առանձին խմբե-
րով և փրկչական, և Մեսրոպեան, և Հովի-
սիմեան վարժարանների ուսանողներն ու
ուսանողուհիները: Միւս կողմում, պատի
վերայ փայլում էին Ռուսաց ԿԱՅՍԵՐ և
Հայկական ԳԵՌՈՐԳ ՎԵՏԻ Կաթողիկոսի պատ-
կերները վարդապետ պատկերով զարդարած:
Հանդէսը սկսուեց երաժշտական խմբի
«БОЖЕ ЦАРЯ ХРАНИ», երգով: Եւ ա-
պա հանդէսը մնաց ուսանողներին: Նոքա
կարգացին ձառնք երգեցին կրկին իրանց
թոթով լեզուով նոյն երգը, և շատ այլ
երգեր թէ Ռուսական և թէ Հայկական լե-
զուներով: Կարգացին Հայկական և Ռուսա-
կան ուսանողներ և դասախօսութիւններ
արին մի քանի առարկաներից:

Հանդէսը վերջացաւ Հայր Ստեփաննէի
բարեմարտութիւններով, որից յետ երկ-
սու երգիչ ուսանողները չոգած և բազ-
կատարած երգեցին «Ո՛վ Աստուած Գրի-
գորի», երգը: Սա շատ զբաւեց հանդիսա-
կաններին ուշադրութիւնը: Հանդէսից յե-
տոյ գեղեցիկ սեռը հիւրասիրուեցաւ օր-
շատով, լեմոնադով, պաղպաղակով և այլ
քաղցրեղեններով, իսկ տղամարդիկ միջոց-
րով: Այս հանդէսում ներկայ գտնվող
տիկնիկները շատերը Մարդասիրական ընկե-
րութեան անդամներ և տարեկան անդա-
մուհիների գործեցանք Ահա նոցա մեծարե-
լի անուններն և նոցա մարդկութեան և
մարդասիրութեան զգացմունքները մէջ տա-
նող սիրով նուշները:

Նոյն ժամանակ հանդէսը—պատարագի և
կայսեր բարօրութեան համար զոհացողա-
կան մարդկանց, ի հարկէ, կատարուց ե-
կեղեցում, ուր արծ. խորհրդական
Ստեփաննէն պատարագից յետ խօսեց մի
կեղեցական և վառ քարոզ, մի առ մի բա-
նուցի և զանազան կարծիքներով խօսեց
մեր լինի խնդրայ առթիւ...

Նոյն ժամանակ հանդէսը—պատարագի և
կայսեր բարօրութեան համար զոհացողա-
կան մարդկանց, ի հարկէ, կատարուց ե-
կեղեցում, ուր արծ. խորհրդական
Ստեփաննէն պատարագից յետ խօսեց մի
կեղեցական և վառ քարոզ, մի առ մի բա-
նուցի և զանազան կարծիքներով խօսեց
մեր լինի խնդրայ առթիւ...

Նոյն ժամանակ հանդէսը—պատարագի և
կայսեր բարօրութեան համար զոհացողա-
կան մարդկանց, ի հարկէ, կատարուց ե-
կեղեցում, ուր արծ. խորհրդական
Ստեփաննէն պատարագից յետ խօսեց մի
կեղեցական և վառ քարոզ, մի առ մի բա-
նուցի և զանազան կարծիքներով խօսեց
մեր լինի խնդրայ առթիւ...
Նոյն ժամանակ հանդէսը—պատարագի և
կայսեր բարօրութեան համար զոհացողա-
կան մարդկանց, ի հարկէ, կատարուց ե-
կեղեցում, ուր արծ. խորհրդական
Ստեփաննէն պատարագից յետ խօսեց մի
կեղեցական և վառ քարոզ, մի առ մի բա-
նուցի և զանազան կարծիքներով խօսեց
մեր լինի խնդրայ առթիւ...
Նոյն ժամանակ հանդէսը—պատարագի և
կայսեր բարօրութեան համար զոհացողա-
կան մարդկանց, ի հարկէ, կատարուց ե-
կեղեցում, ուր արծ. խորհրդական
Ստեփաննէն պատարագից յետ խօսեց մի
կեղեցական և վառ քարոզ, մի առ մի բա-
նուցի և զանազան կարծիքներով խօսեց
մեր լինի խնդրայ առթիւ...

10 ա., Մարդասիր Զոհարանց 10 ա.,
Յուլիան Ապանանց 10 ա., Նուշէ Վեր-
միւնանց 10 ա., Ուսանող Եղեղեանց 5
ա., Ստեփան Սիրդա—Աստուած 5 ա.,
Եղեղեանց 5 ա., Եղեղեանց 5 ա., Եղեղեանց
Մանկասիրանց 5 ա., Ուսանող Արար-
համանց 5 ա., Օրիորդ Վառլուէ Նա-
գարեկեանց 5 ա., Օրիորդ Եղեղեանց 5
ա., Վարդանուշ Աւետեանց 5 ա., Շոգա-
կաթ Միկեղեանց 5 ա., Մարդասիր խաչա-
տուրեանց 5 ա., Կատարինէ Այվազեանց
5 ա., Զամբախ Մարդասիրանց 5 ա., Մա-
րիամ Բուդաղեանց 5 ա., Կատարինէ Լուար-
սարեանց 5 ա., Արէշ Լուարսարեանց 5 ա.:
Հայր Թադեոս Առաք. քահանայի շնոր-
հիւ նոր գտնուեցան և հետեւեցան:

Շուշան Վեղիկեանց 100 ա., Շոգակաթ
Շահակեանց 100 ա., Զամբախ Շա-
հակեանց 100 ա., Թադեոս Թու-
մայեանց 100 ա. և Նիկողայոս Մեղեղեանց
100 ա.: Մեղեղեանց բարեգործական նպա-
տակի համար փող նուշերը մոռցաւ և
դառնալ, ճշմարիտ մոռցաւ: Ուրիշ բան
չկարծես, ընթերցող, դա ճիշդ ակիման է:
Բ օ ն—Ա ժ Ի

Ա թ Ա թ Ա թ Ա թ

(Թղթագրութեան «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»)

Լրագիր

Իմ մի փոքրիկ յօդուածը, որ գրել էի քա-
ղաքի շին և նոր յաջորդարաններ անունով
շինութիւնների առթիւ (Մեղու 1877 համար
16) բաւականին լուրջ խօսակցութիւնների
պատճառ է դարձել ինչպէս Այսպիսիայում, նոյն-
պէս և մի քանի հեռուոր տեղերում, և նոյն
այլ չմիայն պարսպաւոր, Ուրախալի երեւոյթ
է ի հարկէ, որ այդ և այդպիսի հարցեր ժամա-
նակ առ ժամանակ զարթում են զբաղանու-
թեան մէջ այս և այն գիւղերից այս և այն քա-
ղաքից, ու խօսակցութեան և քննութեան նիւթ
են դառնում ազգայինների կողմից, բայց եւ
զարտաւորութիւն եմ համարում հրապարակաւ
յայտնել որ ես այդ յօդուածով չեմ կամեցել
երբեք չօգտել զեր. Սուքիաս Նկտիկոսի
Պարզեանի պատիւը: Իմ այս բառերը, ամենք
հարցնենք զարթում թէ մեր Ս. հայրերի մէջ
ինչ գոյնի մարդիկ կան: Նոքա մի դէպքում
Էջմիածնի վերջ գործակատարներ են, միւս
դէպքում ժողովրդեան իրաւանց պաշտպան,
բայց իսկապէս ոչ այս և ոչ այն չպէտք է
վերաբերել Սուքիաս Նկտիկոսի, ինչպէս ու-
մանք կամեւում են վերաբերել այլ նրանց, ո-
րոնք Սուքիաս գործունէութիւնը համարում
են ապօրինի, որոնք կամեւում են իրանց նա-
խորդ Սուքիասների օգուտն ու համարը վայր
ձգել ժողովրդեան առաջ: որոնք ցանկանում
են Նիկոսարեան օրիորդական ուսումնարանը
անհաջող, նրա աշակերտութիւնը տեղափո-
խել ուրիշ վիճակում մէջ և այդ իրանց նը-

նոս վնասին այդքան զուտ լինելը ապացու-
ցուած է այն արձանագրութեամբ, որ 1869 թ.
կազմուած է կապալաւորի և վիճակային կոն-
սիտորիայի հաւատարմագրով, Այսպիսիայում ե-
րեւոյթներով, մի առանձին պատգամաւորի ժող-
ովրդեան կողմից և մի քանի էկսերթիւների
կողմից:

Այդ հաշուց ճշգրտութեան մասին մենք անպակ
չնորակալ ենք և շատ ուրախ, որ 1868—1874
թուականներին կոնսիտորիայի Առաւելալը
այդքան հոգ և խնամք են ունեցել Այսպիսիայում
կեղեցական փողերի վրայ և նրանց ճիշդ հա-
շիւը պահել: Թող յուսանք որ մի և նոյն ճշ-
գրութիւնը մենք կտեսնենք, և 1874—1877 թ.
կապալաւորութեան տարեկան 5250 աւարտով: Ու-
րեմն այդ 6 տարուայ կապալաւորութեան ամ-
բողջ գումարն անում է 31500 ա.: Այդ գու-
մարից վիճակային կոնսիտորիայի մաս առ
մաս, դաշնադրի համաձայն, ստացել է կապա-
լաւորը 29069 ա. և իւր ստանալից մի քանի
որ վերջը անմիջապէս ուղարկել է, ինչպէս այդ
պարզ երևում է կոնսիտորիայի ստացած և
ուղարկած թղթերի օրակարգից և թուահամար-
ներից, ամբողջապէս Այսպիսիայում երեւոյթներով:
Միայնակ 2434 ա. կապալաւորից չէ ստացուել
այն վիճակի առթիւ, որ բացուած է վիճակային
կոնսիտորիայի և Թադեոսեան և Միկեղեանց
հոգաւորների հետ Արարտիւսեան աւերակի
առթիւ և որպիսի վէճը մինչև այսօր չարու-
նակուած է: Կապալաւոր թղթակալուտայն հո-
գիւր: արգանք փոխարէն, որոնք Թադեոսեան-
ցը և Միկեղեանցը իսկ են նորա ձեռքից, վ

